

4. Pieniin kontaktileikkeihin sisältyvät *puheen kehittymisen ennakkoehdot*, jotka avaavat lapselle tietä kieleen (katseen vaihto, vuorottelu, aloitteiden teko, kielen ja toiminnan yhtäaikaaisesti ilmenevät merkitykset).
5. Lapsi virittyy henkisesti, kokee elävää. Leikkiin liittyy monesti lapsen oma nimikin. Näin yhteiset leikit aikuisen kanssa tukevat alkavaa *identiteetin muodostumista*.

Voi leikkillisesti kysyä, voiko vauva ollenkaan oppia puhumaan ilman noita perinteen vaalimia pikku leikkejä? Kysymystä sietäisi tutkia kokemuksepäisesti, ja kehitysneurologian uusin välinein voisi tallentaa noiden leikkien jälkiä lapsen hermostossa. Lastenperinne on historian kuluessa koonnut näin nerokkaita muotoja, joilla lasten kanssa voi kommunikoida silloin, kun he eivät vielä itse osaa ilmaista itseään puhumalla.

Pienten leikkien erityinen motivaatio on lapsen ja vanhemman rakastavassa yhteisessä kohtaamisessa. Sylileikeissä saadaan hyvä alku mieluisalle yhdessäololle. Oman vanhemman kanssa koetut kosketukset ruumiillistuvat lapsen kehonmuistiin ja vaikuttavat, vaikkei niitä ehkä tietoisesti kyetä palauttamaan mieleen. Verbaalinen muisti ei ole vielä säilyttänyt niitä eikä liittänyt narratiivisesti yhteen kokemuksia, mutta hetkittäisissä muistin väläyksissä koettu voi kuitenkin aktivoidua (Bradway et al. 2005).

Se, että aikuinen nimeää lapsen huomion ja kiinnostuksen kohteita, auttaa pientä ihmistä luokittelemaan ympäristönsä kohteita, muodostamaan katego-

rioita. Lapsen kanssa seurusteleva aikuinen toistaa ja yksinkertaistaa. Esimerkiksi leikkivälineitä pois korjattaessa hän ryhtyy kohteita, joita lapsi havainnoi, ja auttaa tekemään vertailuja aikaisempiin tilanteisiin. Puuhatessaan esikielellisessä vaiheessa toisten ihmisten kanssa lapsi hankkii kielen käytön perustavat edellytykset jo ennen puheilmaisua.

Sormi- ja käsileikit osana lastentarhaperinnettä

Varhaiskasvatuksen uranuurtajaa, ”leikin pedagogiikan isää” Friedrich Fröbeliä on vaikea ohittaa pikku leikkienkään osalta. Hänen myöhäistuotantonsa teos *Mutter-, Spiel- und Koselieder* on kokoelma osittain perinteisistä aineksista muovattuja sormi- ja käsileikkejä vauvaikäisten ja pienten lasten äitien tueksi. Christian Konrad (2010, 165–189) kuvaa tutkimuksessaan sitä, kuinka Fröbelin tarkoitus oli liittää yhteen kuva, kielellinen sisältö, josta osa oli suunnattu äidille, osa lapselle itselleen, ja vielä musiikki. Lisäksi aikuinen havainnollisti sisältöä kirjan kuvien mukaisesti käsi- tai sormileikein.

Tämä on isoäiti

Tämä on isoisä

Tämä on isä

Tämä on äiti

Tämä on pikkuinen

Näetkö koko perheen!

Sormiperhe-leikissä harjoitellaan käsien ja sormien liikkeitä ja sormien näyttämistä joko koskettamalla toisen käden

sormella tai nostamalla ylös kutakin sormea erikseen. Voidaan vuorotella käsiä tai tehdä molemmilla käsillä yhtäikaa:

(Peukalo) *Tässä isä tukeva*

(Etusormi) *Tässä äiti puuhaisa*

(Keskisormi) *Tässä veli pitkä mies*

(Nimetön) *Tässä sisko, senpä ties*

(Pikkurilli) *Vihdoin viimeiseksi jää*

perheen pienin, pörröpää. (samalla pörrötetään lapsen tukkaa)

Suomalainen varhaiskasvatuksen perinne on vahvasti fröbeliläinen juuriltaan, ja fragmentteja lastentarhan ”isän” ajatuksista on edelleen havaittavissa. Sormileikit ja lorut sisältyvät olennaisena osana lasten toimintaan päiväkodeissa – ja myös kodeissa?

Pienet sylissä toteutetut sääntöleikit on nyt herätetty uudessa muodossa henkiin

muun muassa theraplay-terapiassa isomillakin lapsilla, joiden kommunikaatio-odelltykset vaativat asiaan puuttumista. Asioihin palataan vielä uudelleen sääntöleikkien pedagogisessa osassa.

Pienten perinneleikkien mukana leikki tulee lapsen elämään alusta asti. Lastenkulttuurin pienet leikit ovat kehityksellisesti merkityksellisiä, eikä ihme, että ne elävät nykyculttuurissakin, vaikka niiden tarinamaailma on aikoja sitten siirtynyt vain kuvakirjojen lehdille (Helenius 2004). Kestää kuitenkin vielä hetken aikaa ennen kuin lapsi kykenee itse luomaan mielessään kuvia siitä, mitä tapahtui jossakin aikaisemmassa tilanteessa, ja kykenee itse muodostamaan tahdonalaisesti kuvitellun tilanteen, mitä voidaan pitää leikkiä määrittelevänä tekijänä.

Liikk

Kun lapsi lähtee elinvuotensa tois-
asemansa muut-
Pienen lapsen ha-
siin tarttuminen
killa aisteilla ova
Lapsi alkaa tutu-
esinetoimintojen
sa ollaan aina te-
valitsemisesta (M
neitä käsitellessä
nan objektiivisia
malla tietoa. Mä
että ajattelu on po-
mintamahdollisu-
rointia.

Lapsen lähties
seurattava häntä
rasi aikuista tämä